

Nefret söylemi ne zaman tehlikeli hale gelir? Kenya ve Ruanda örnekleri

Katherine Bruce-Lockhart, Kenyalı yayıncı Joshua Arap Sang'ın yargılanacağı davanın sözcükler ve şiddet arasındaki bağa dair hayati sorular ortaya koyduğu görüşünde.

Nefret söylemi yani insanlar bir gruba aidiyetleri üzerinden kötüleyen söylemler, ifade özgürlüğünün sürekli yeniden tanımlanması gerektirdiği için siyasi karar almaları uzun süredir önemli bir mesele. Nefret söylemi tartışması, son olarak [Westboro](#) Baptist Kilisesi'ndeki askeri cenaze törenlerinde eşcinsel karşıtı protestolar ve Afrika Ulusal Kongresi Gençlik Ligi lideri Julius Malema'nın "Shoot the Boer" adlı desteklemesi örnekleri de dahil olmak üzere gazetelerde düzenli olarak karşılaşılan konulardan biri. Nefret söyleminin bu tür örnekleri kayda değer kategorilere neden olsa da her zaman doğrudan şiddete yol açmıyor. ifade özgürlüğü konusunda çalınan akademisyenler nefret söyleminin ne zaman "tehlikeli" söylem, yani "bir grubun diğerine karşı şiddet uygulama ihtimalini artırma ya da kolaylaştırma olasılığı taşıyan" söylem haline geldiğini kavramak için giderek daha fazla çaba gösteriyorlar. Siyaset bilimci Susan [Benesch](#), nefret söylemi vakalarının analizi için kullanıldığı bir model olarak söylemin tehlike derecesini belirlemek için beş temel nitelikken ortaya koyuyor.

?fade Özgürlü?ü Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

Bu de?i?kenler konu?mac?n?n nüfuzu, dinleyicilerin korku ve s?k?nt?lar?, söz ediminin ?iddete ça?r? olarak anla??ı?p anla??ımad???, toplumsal ve tarihsel ba?lam ve söylemin yay?ıma biçimi olarak s?ralan?yor.

Son yirmi y?ld?r kayda de?er ?iddet deneyimleri ya?am?? iki ülke olan Ruanda ve Kenya nefret söyleminin nas?l ve ne zaman tehlikeli söylem haline geldi?inin anla??ıması için yararlı örnekler olarak kar??m?za ç?k?yor. Ruanda soyk?r?m?ndaki ate?leyici rolü detaylı biçimde [belgelenmi?](#) olan Radio Télévision Libre des Mille Collines (Radio RTLM) tehlikeli söylem için eksiksiz bir örnek te?kil ediyor. Soyk?r?mdan [kurtulanlardan](#) birinin ifadesine göre, “radyo ‘dü?man?n?z Tutsilerdir’ diyerek insanlar? olaylara kat?lmaya te?vik etti. Radyo bu tür beyanlarda bulunmasaydı insanlar sald?r?ya giri?meyecekti.”

Bu tür görü?ler, Radyo RTLM’nin nefret söyleminin soyk?r?ma varan ?iddet olaylar?na kat?lım? art?rd??na dair nitel bulgular taraf?ndan da destekleniyor. Harvard Üniversitesi’nden siyaset bilimci David Yanagizawa-Drott, Ruanda üzerine bir ara?t?rmada radyo yay?n?n?n ?iddet olaylar?na kat?lıma etkisini belirleyebilmek için soyk?r?m?la ilgili binin üzerinde köyden toplanan örneklerden olu?an veri setleri kullandı. Yanagizawa-Drott’un [bulgular?](#) nefret söylemi üzerine çal??an akademisyenler için son derece yol gösterici. Ara?t?rmaya göre radyo yay?nlar?n?n ula?t??? topluluklarda sivil ?iddet yüzde 65, örgütlü ?iddet ise yüzde 77 art?? gösterdi. Toplamda soyk?r?m saikiyle i?lenen cinayetlerin yüzde dokuzunun, ba?ka bir deyi?le kırk be? bin Tutsinin ölümünün Radyo RTLM’nin k??k?rtmasıyla ya?anan ?iddetin sonucu oldu?u tahmin ediliyor. ?statistikler tehlikeli söylemin sözcükleri, neticeleri ?iddetin kol gezdi?i ortamlarda ya?ayanlar için ölümcül olabilecek ?ekilde eyleme dönü?türme gücünü gösteriyor.

Tehlikeli söylemin engellenmesi için faillerden hesap sorulması gerekiyor ancak bu, söylemin ?iddeti tetikledi?ini gösterebilecek kesin kanıtlar?n varl??n? gerektiren bir görev. Savc?lar?n Radyo RTLM mensuplar?n? “aç?kça Tutsi etnik grubunun yok edilmesi” ça?r?s?nda bulunmaktan suçlu buldu?u Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) de dahil olmak üzere bu meseleyle ilgili hukuki emsaller bulunuyor. Uluslararası Ceza Mahkemesi halihaz?rda Kenyal? radyo [yay?mc?s?](#) Joshua Arap Sang’ın zanlı sandalyesinde oturdu?u ilk tehlikeli söylem vakasıyla u?ra??yor. Sang 2007 ve 2008 y?llar?nda ülkedeki seçim sonrası yo?un ?iddet olaylar?n?n ard?ndan UCM taraf?ndan hakk?nda insanl??a kar?? suç i?ledi?i iddiasıyla dava aç?lan dört Kenyal?dan biriydi. Kalenjin dilinde yay?n yapan radyo kanal? Kass’ın yay?mc?lar?ndan biri olan Sang siyasetçi olmayan tek daval?yd? ve bu yönüyle ifade özgürlü?ü üzerine çal??an ara?t?rmacılar için ilginç bir örnekti. Di?er zanlılar ise mevcut Ba?kan Uhuru Kenyatta ve Ba?kan Yard?mc?s? William Ruto’ydu. Sang cinayet, belli bir nüfusun sürgün edilmesi ya da zorla göç ettirilmesi ve i?kenceyle suçlandı?.

28 Mayıs’ta ba?layan Sang davası UCM’nin söylem ve ?iddet eylemleri arasındaki ili?kiyi kanıtlama yetene?i aç?s?ndan önemli bir s?navdı. Sang vakası birçok aç?dan Benesch’in tehlikeli söylem k?staslar?n? kar??ı?yor gibi duruyor. Kalenjin etnik grubu için oldukça yüksek nüfuzla sahip bir konu?mac? olan Sang’ın program? her gün dört buçuk milyon [Kenyal?ya](#) ve

Özgürlük Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

Kalenjin diasporasına ulaşmıyor. Dinleyici kitlesi seçimde Kalenjin grubunun çoğunluğu tarafından desteklenen Raila Odinga'ya karşı hile yapıldığına inanıldığı için belirli bir sükunetler de var. Sang'ın söyleminin tarzı silahlanmaya çağrı olarak anlaşılabilir, zira "savaş başladı" ve (Sang'ın da mensubu olduğu etnik grup olan) hayvancılıkla geçinen Kalenjin ve tarımla geçinen Kikuyulara atıfta bulunan "süt insanlar otlatılmamalı" gibi ifadeler kullandığı iddia ediliyor. Toplumsal ve tarihsel bağlam da çatışmaya müsait çünkü Kenya 1992'den bu yana her seçim sürecinde şiddet olayları yaşanan bir ülke ve Kalenjin ile Kikuyular arasında arazi anlaşmazlıklarından kaynaklanan uzun bir geçmişe dayanan ihtilaflar bulunuyor. Son olarak radyo yerel dillerdeki tek medya kaynağı olduğu için Kenya'da güçlü bir iletişim aracı ve dolayısıyla daha az editimli ya da kısırsal kesimde yaşanan vatandaşlar tarafından diğer medya kaynaklarından çok daha kolay erişilebilir durumda.

Sang vakası tehlikeli söylem sınıfına uyuyor görünse de davanın sonucu kesin olmaktan uzak. Ruanda'daki RTLM davasından farklı olarak Kass'ın seçim dönemindeki radyo programlarının çok azının metinlerine ulaşılabilir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre Kass radyosunda yayınlanan nefret söylemi yayınlarından çok program katılımcılarına izafe ediliyor, bu da suçun kime ait olduğunu muhtlaklaştırıyor. Sang masum olduğu fikrinden taviz vermiyor ve kendisini savunmak için ifade özgürlüğü ilkesine dayanıyor. Keith Somerville'in 2012 yılında yayınlanan Radio Propaganda and the Broadcasting of Hatred (Radyo Propagandası ve Nefret Yayınları) adlı kitabındaki ifadesine göre, Sang suçlu bulunmasının ifade özgürlüğüne darbe vuracağını savunuyor: "Beni profesyonelce yaptırımdan eminim, beni Lahey'e götürürlerse gazetecilere ne anlatacaklar?" Sang davasının sonucu Kenya'da yerel dillerde yayın yapan radyo kanallarının özgürlüğünü ciddi biçimde etkileyecek ve tehlikeli söylemin şiddet içeren bağlamlarda daha kapsamlı bir biçimde kavranmasına katkıda bulunacak.

Sonuç itibarıyla, nefret söylemi ve tehlikeli söylem arasındaki farkın anlaşılması için daha fazla araştırma ve tartışma gerekiyor. Kenya, Ruanda ya da yakın zamanda ciddi şiddet sarmalından geçmişi başka herhangi bir ülkede tehlikeli söylem kategorisinin tanımlanması hayati bir çaba. Bir söylemin ne zaman, niçin ve nasıl şiddete davetiye çıkardığını belirlemek son derece zor ancak bu ifade özgürlüğü üzerine tartışmalar ve şiddetin engellenmesi çabaları için çok önemli bir mesele.

Katherine Bruce-Lockhart St. Antony Kolejinde Afrika çalışmaları bölümünde Dahrendorf bursuyla yüksek lisans editimi alıyor. Kanada ve Güney Afrika'da gazeteci olarak çalışmış olan yazar Namibya, Nepal ve Kanada'da ifade özgürlüğü üzerine çalışan STK'larda araştırma ve programlama görevleri yürütmüştür.

Yayınlandı: April 26, 2013